

תמצית הש"ס

חולין ס"ג. – פ"ט:

לפרטים - 0527692282

ס"ג. מהם העופות הטמאים שהוזכרו בתורה-

שֶׁלֶךְ זהו עוף השולה דגים מהים, (וריו"ח כשראה שלך אמר "משפטיך תהום רבה" שהוא אוכל את הדגים המזומנים למות, וכשראה נמלה אמר "צדקתך כהררי קל" שיש לה חיות כמו בעל חי גדול).

דוכיפת זה עוף שהודו כפות, והוא הביא את השמיר לבית המקדש.

תנשמת היא המאוסה שבעופות, והיינו קיפוף, ואינה מן השרצים, דאחד מהכללים שהתורה נדרשת זהו דבר הלמד מעניינו, והיא כתובה בענין העופות. ותנשמת האמורה בענין שרצים היא המאוסה שברשעים, והיינו קורפדאי.

קאת זה הקוק.

רחם זה שרקק, ונקרא רחם לפי שכשהוא בא באים רחמים - מטר לעולם, והיינו כשהוא יושב על דבר ומצפצף, ואם ישב על הקרקע ויצפצף יבוא המשיח.

עורב זה עורב אוכמא, ומ"את כל העורב" לומדים לאסור עורב עימקי והיינו לבן, ומ"למינהו" לומדים לאסור עורב הבא בראשי יונים, ואמר רב פפא דהיינו שראשו דומה לראש היונה.

נץ זה הנץ, ומ"למינהו" מרבים בר חריא והיינו שוריקא.

חסידה זו דיה לבנה, ונקראת כך מפני שעושה חסד עם חברותיה.

אנפה זו דיה רגזנית, ונקראת כך מפני שמנאפת עם חברותיה.

ס"ג. מנין מיני העופות טמאים - כ"ד מיני עופות טמאים הוזכרו

בתורה, בויקרא כתובים עשרים, ובמשנה תורה עשרים ואחד, וכתוב למינה למינה למינה למינהו הרי כ"ה, ודאה וראה הם אותו מין, וכן איה ודיה הם מין אחד ונכתבו שניהם כדי לא לתת מקום לבעל דין לחלוק ולהכשירה. ולרבי אבהו ראה זו דאה זו איה זו דיה ונמצא שיש כ"ג מינים טמאים, ונקראת ראה מפני שרואה ביותר, שהיא עומדת בבבל ורואה נבילה שבא"י.

מאה עופות טמאים יש במזרח העולם, וכולם ממין איה. ואין מספר למיני העופות הטהורים. ובדגים יש שבע מאות מינים טמאים, ובחגבים יש שמונה מאות מינים טמאים.

התורה מנתה את הבהמות הטהורות מפני שמנין הטמאות גדול יותר, ואת העופות הטמאים מפני שמנין הטהורים גדול יותר, דלעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה.

כיצד יודעים מהו עוף טהור - עוף טהור נאכל במסורת שזכר שאכלו אדם כשר, ונאמן הצייד לומר עוף טהור זה מסר לי רבי הצייד, ובלבד שיהיה בקיא בהם ובשמותיהם.

ס"ד. סימני ביצים מעופות טהורים-

סימני הביצים הטהורים זה שתהיה הביצה עגולה ככדור, אך ראשה אחד יהיה ככדור וראשה אחד יהיה חד, אבל אם שני ראשיה ככדור או ששניהם חדים טמאה. וסימן נוסף הוא שהחלבון בחוץ והחלמון בפנים, ולא יהיה החלבון בפנים והחלמון בחוץ, ולא יהיו מעורבים.

ואיתא בברייתא שמותר לקנות ביצים מהעכו"ם ולא חוששים לנבילה או לטריפה, אך צריך שיאמר שזה מעוף פלוני שהוא טהור, ולא מספיק שיאמר שזה מעוף טהור. הגמ' שואלת למה לא יבדוק בסימנים, ואין לומר דאיירי בביצים טרופות, דאסור לקנות ביצה טרופה מנכרי (מפני שמותר למכור לו ביצת טריפה אם היא טרופה). והגמ' מתרצת שהסימנים אינם מדאורייתא וא"א להתיר על פי הסימנים לבד, כי יש ביצת עורב הדומה לשל יונה, ורק כשיש לביצה סימני כשרות, וגם הנכרי אומר שזה מעוף מסוים שהוא טהור אפשר לאוכלם.

אם החלמון והחלבון מעורבים זו ביצת שרץ, ואין בזה נ"מ שאם ריקמה - נוצר השרץ בתוכה, וניקבה, מטמא בכעדשה, די"ל שזה נחש שאינו טמא, אלא נ"מ שאם ריקמה ואכלה, לוקה משום שרץ השרץ על הארץ, ומה שמצינו שלומדים מהפסוק איסור אפי' באפרוח שלא נפתחו עיניו זה אסמכתא בעלמא ואיסורו רק מדרבנן.

ס"ד. דיני אכילת ביצים - ביצים טהורים שהתבשלו עם הטמאים

מותרים דאינם נותנים טעם. ביצים מוזרות שישבה עליהם תרנגולת ימים רבים ולא קלט בהם אפרוח כיון שאינם של זכר, נפש יפה והיינו מי שאינו איסטניס יאכלם. ביצה שנמצא בה קורט דם, אם הדם נמצא על החלבון בראש הקשר בראש החלק העגול ששם נמצא הזרע ומשם מתחילה יצירת האפרוח, זורק את הדם ואוכל את השאר, ואם נמצא הדם על החלמון כל הביצה אסורה, מפני שזה התפשט בכל הביצה.

ביצת עוף טמא אסורה, דכתיב "ואת בת היענה", ואף שיש מין שנקרא בת יענה, מ"מ ממה שיש רווח בין התיבות מבואר שהכוונה לביצת היענה, ואף שכדלעמור אינו שני שמות אף דכתיב כדר לעמר, שאני הכא שיכולים לחלקם גם לשני שורות, משא"כ בכדלעמור.

ס"ה. סימני טומאה בעוף- עוף הדורס ואוכל בידוע שהוא עוף

טמא, ואם יש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף בידוע שהוא עוף טהור. ולר"א בר צדוק אפשר לתת חוט של משיחה, ואם מניח ב' אצבעות מכל צד הוא טמא, אבל אם מניח ג' מצד אחד ואחת מהצד השני הוא טהור. ולרשב"א עוף הקולט מאכל מהאוויר ואוכלו הוא טמא (אבל הקולט ואינו אוכל כמו ציפרתא הוא טהור). ולאחרים השוכן עם עופות טהורים הוא טהור, והשוכן עם עופות טמאים הוא טמא, ואפי' לרבנן שחולקים על ר"א שאמר שלא לחינם הלך הזרזיר אצל העורב מפני שהוא מינו, מ"מ אם הוא גם דומה להם הוא טמא.

דיני חגבים

כתיב על הדגים הטהורים "אותם תאכלו", ואעפ"כ כתיב על הדגים הטמאים "לא תאכלו", כדי לעבור עליו בלאו ועשה.

דיני שרץ המים

כתיב "את זה תאכלו מכל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת", לומדים מזה ששרץ המים שבכלים מותר לאוכלו אע"פ שאין לו סנפיר וקשקשת.

ואין לומר ששרץ המים שבכלים נאסר אף אם יש לו סנפיר וקשקשת, דהא כתיב "וכל אשר אין לו וכו' בימים ובנחלים" הא בכלים אע"ג דלית ליה מותר. ושרץ המים שבבורות שיחין ומערות (שאדם שוחה ושותה מהם ואינו נמנע) נלמד מדכתיב "תאכלו מכל אשר במים".

ואין לומר שיש כאן כלל ופרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט והיינו ימים ונחלים, אבל נעיצין וחריצין לא שהם נובעים ודומים לימים ונחלים, דהא כתיב פעמיים בימים, וכל שתי כללות הסמוכים זה לזה הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל, מה הפרט מפורש מים נובעים, אף כל מים נובעים אסורים, ונתרבו חריצין ונעיצין, ונתמעטו בורות שיחין ומערות. ואין לומר שנתרבו כל מים שע"ג קרקע ונמעטו רק מים שבכלים, דא"כ "תאכלו" מאי אהני ליה.

ס"ז. ולתנא דבי רבי ישמעאל לומדים כאן רבוי מיעוט ורובוי, ומרבים חריצין ונעיצין, וממעטים להתירא בורות שיחין ומערות שהמים בהם עצורים ככלים ואין להם מוצא ומבוא. ואין לומר שרק שבכלים יהיו מותרים, דא"כ תאכלו מאי אהני ליה.

מתי נאסר השרץ משום שרץ הארץ

שרץ המים שבכלים או שבבורות שיחין ומערות מותרים אף אם עלו לדופן הכלי או הבור ונפלו בחזרה, דהיינו רבייתיה, אבל אם סיננם וחזרו ונפלו לשם אסורים משום שרץ השורץ על הארץ, ולכן אין להוריק שיכר מכלי דרך מסננת, דיש לחוש שתפול תולעת למסננת ותחזור לשיכר.

ס"ז: שרצים שבפירות - זיזין שבעדשים ויתושים שבכלסים ותולעת שבתמרים ובגרוגרות מותרים, דלא נאסרו אלא ש"על הארץ", אבל תולעת שנוצרה באילן עצמו אסורה, ותולעת שנוצרה בפרי כשהוא מחובר, שמואל אמר שהיא אסורה, והגמ' אומרת שאין ראייה לדבריו מהברייתות הנ"ל.

תולעת שפירשה מהפרי אחר תלישתו היא מותרת לכו"ע, ומתה מיד ולא ירחשה על הארץ, או שפירשה מקצתה, או שקלטת בפיו לפני שהגיעה לארץ, או שפירשה לגג התמרה או לגג הגרעין או מתמרה לתמרה, הוי ספק אם היא מותרת. תיקו.

קוקיאני תולעים בכבד ובריאה, י"א שהם אסורים כיון שהגיעו לשם מעלמא, וי"א שהם מותרים כיון שגדלו בבהמה עצמה, ולהלכה הם אסורים, דחיישינן שנכנסו לשם מחוטמה.

תולעים הנמצאים בין העור לבשר, בבהמה אסורים, ובדגים מותרים, דבהמה מותרת ע"י שחיטה והתולעים לא הותרו, אבל הדגים מותרים באסיפה בעלמא, וכיון שהם גדלו בתוך הדג הם מותרים.

"כל (לרבות שלשול והדומה לשלשול) הולך על גחון (נחש) וכל הולך (לרבות חיפושית והדומה לחיפושית) על ארבע (עקרב) עד כל (לרבות את הדומה לנדל והדומה לדומה) מרבה רגלים (נדל)".

ליותן הוא טהור, דכתיב ביה "אפיקי מגינים" והיינו קשקשים שבו, ו"תחתיו חודדי חרש" זה הסנפירים שהוא פורח בהם.

סימני טהרה בחגבים - חגב שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפיים, וקוצולים שתי רגלים ארוכות סמוך לצוואר שהוא מנתר בהם, וכנפיו חופים את רוב גופו (י"א רוב ארכו וי"א רוב הקפו, ולכן צריך רוב גופו והקפו). ולרבי יוסי צריך שיהיה שמו חגב.

חגבים הנמצאים בקוצים מותרים, והנמצאים בכרוב אסורים ולוקים עליהם. ס"ב.

חגב שאין לו כרעים אבל הוא עתיד לגדלם לאחר זמן הוא טהור, דכתיב "אשר לא כרעים" אע"פ שעדיין אין לו, וכגון הזחל, והיינו אסקרא.

מיני הארבה המותרים הנלמדים מהפסוק

כתיב "את אלה מהם תאכלו, את הארבה למינו, ואת הסלעם למינהו, ואת החרגול למינהו, ואת החגב למינהו".

לתנא דבי רב ארבה זה גובאי, סלעם זה רשון, חרגול זה ניפול, וחגב זה גדיאן, ומד' פעמים "למינהו" מרבים צפורת כרמים ויוחנא ירושלמית וערצוביא והרזבונית. דס"ל (ס"ו). שלומדים כלל ופרט מ"אשר לו כרעים, ארבה וכו' למינהו", אין בכלל אלא מה שבפרט, דבעינן מלבד הסימנים הנ"ל שיהיה ראשו ארוך.

ס"ה: ולתנא דבי רבי ישמעאל (להו"א) הארבה זה גובאי ולמינו זה צפורת כרמים, ולשניהם אין גבחת, וסלעם זה ניפול ולמינהו מרבה אושכף, ולשניהם יש גבחת - ראשם מרוט, ולכל הד' הנ"ל יש זנב, וחרגול זה רשון (ולא נחלק על תנא דבי רב מהו סלעם ומהו חרגול, אלא כל אחד אמר כפי שהם נקראים במקומו), ולמינהו מרבה כרספת ושחלנית שיש להם זנב, אמנם אלו אין ראשם ארוך, ולומדים צד השווה משלשתם שכל מי שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וכרעים וכנפיו מכסים את רוב גופו, שכל כיוצא בזה טהור, אמנם צרצור אסור, דכתיב "חגב" שצריך שיהיה שמו חגב, אמנם צריך גם את הסימנים הנ"ל, דכתיב "למינהו". אמנם רב אחאי דוחה שא"א ללמוד מין שראשו ארוך מצד השווה, שהרי כולם אין ראשם ארוך, ולא מספיק ששווה בד' סימנים, שהרי חרגול אינו נלמד מצד השווה אע"פ שיש לו ד' סימנים. אלא לומדים ראשו ארוך מסלעם, לפי שאפשר ללמוד סלעם מצד השווה מארבה וחרגול. וס"ל לתנא דבי ישמעאל ש"למינהו" זה כלל, וכלל ופרט וכלל מרבים כעין הפרט, והיינו אף אם אין ראשו ארוך, וס"ל שאף שהכלל הראשון הרבה כל שיש לו כרעים, והכלל האחרון מרבה דברים הדומים בד' סימנים, בכל זאת דורשים כלל ופרט וכלל.

דיני דגים

ס"ו. סימני טהרה בדגים - סנפיר (שבו הדג פורח שט על פני המים), וקשקשת (הקבועה בעור הדג ואינם זזים מאליהם אלא בידים), ולר"י צריך שיהיו לו לפחות שני קשקשים וסנפיר אחד.

ואם אין לו עכשיו סימני טהרה ועתיד לגדלם לאחר זמן, או שיש לו ועתיד להשירם, מותרים.

ס"ז: כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת והוא טמא. ואע"פ שכל מי שיש לו קשקשת הוא טהור, מ"מ כתב רחמנא סנפיר, דלא נימא קשקשת היינו סנפיר, אלא קשקשת לבושה הוא דכתיב "ושריון קשקשים הוא לבוש", וכתבה התורה גם סנפיר משום יגדיל תורה ויאדיר.

בהמה המקשה:

בן פקועה שיצא מקצתו וחזר לפני השחיטה

ס"ח. עובר שהוציא ראשו-

עובר שהוציא ראשו, אע"פ שהחזירו קודם שחיטה, העובר אסור באכילה.

וכן מצינו לענין קדושת בכורה, שאם הוציא עובר ראשו והחזירו, ואח"כ נולד העובר השני, אם זה שהוציא ראשו היה נפל שלא כלו חדשיו, או שהיה מת, הבא אחריו הוא בכור לנחלה כיון שלא נולד לפניו ולד שהוא ראוי לחיות, אבל אינו בכור לכהן כיון שאינו פטר רחם. אבל אם הראשון שהוציא ראשו היה חי, הבא אחריו אינו בכור אף לנחלה.

ואמנם אין ללמוד דין יציאת ראשו מדין זה לאדם, כיון שלבהמה אין פרוזדור ולידתה ניכרת מיד משא"כ אדם, ואין ללמוד מדין בהמה לדין אדם, מפני שפרצוף פני האדם הוא חשוב.

אמנם אף בבהמה מצינו להדיא שיציאת הראש חשובה לידה, בדין יציאת מיעוט שליא, שבין באדם בין בבהמה אוסרת לאכול את השליא שמא באותו המיעוט היה הראש.

עובר שהוציא ידו-

עובר שהוציא ידו והחזירה, ונשחטה אמו, העובר מותר באכילה, ובהוציא ידו ולא החזירה קודם שחיטה, או שחתך את היד, היד אסורה באכילה. ואם חתך את היד שבחוץ אחרי שחיטת האם, לר"מ היד מטמאה טומאת נבילה, ולחכמים טומאת טריפה שחוטה, (ולדבריהם אם הוציא ידו בין סימן ראשון לשני, מצטרף סימן ראשון לשני לטהרו מידי נבילה. ס"ט.).

דין אותו אבר שיצא וחזר- אם שחט את האם אחר החזרת היד, שיטת רב שהיד אסורה באכילה, דכתיב "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" בשדה היינו חוץ למחיצתו, דכיון שיצא בשר חוץ למחיצתו אסור באכילה.

ולדבריו צ"ל דהא דילפינן מ"פרסה" ו"פרסות" התר אכילת העובר, היינו להתיר לאכול את מקום החתך, וזה ג"כ החידוש במותני, ואם לא החזיר ידו אף מקום החתך אסור. (והפסוק השני מלמד שעובר שפרסותיו קלוטות מותר באכילה ע"י שחיטת אמו, אף לר"ש שאוסרו בשחיטת עצמו).

ס"ח: אבל שיטת עולא בשם ריו"ח שאף האבר עצמו שחזר לפני

שחיטת האם מותר באכילה, דכיון שפירטה התורה שחטאת שיצאה חוץ למחיצתה אסורה, מבואר ששאר דברים שיצאו מותרים.

והגמ' מקשה על דבריו מברייטא שמבואר שם שלמרות שבמעשר שני וביכורים אם יצאו וחזרו מותרים, דכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך", אבל דבר שאינו בשעריך מותר אע"פ שיצא וחזר, מ"מ אבר שיצא נאסר לעולם, דכתיב "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שכמו שטריפה אין לה התר לעולם כך אבר שיצא אין לו התר לעולם. תיובתא.

במערבא אמרו שמחלוקת רב וריו"ח היא אם יש לידה לאברים או לא. ונ"מ שלדבריהם רב אוסר גם את המיעוט אבר שבפנים. והגמ' מסתפקת לדברי האומר אין לידה לאברים מה הדין כשיצא כל פעם מעט מהעובר עד שבסך הכל יצא רובו. ואת"ל שכיון שחזר בטלה

היציאה הראשונה, ילה"ס מה הדין כשחתך כל מעט שיצא, עד שבסך הכל יצא רובו, אי חשיב יציאת רובו, או שצריך שיצא רוב בבת אחת.

ס"ט. מחיצת העזרה אינה נחשבת מחיצה להחשיב שהאבר לא

יצא, כמו שמחיצת ירושלים אינה מועילה לענין זה בקדשים קלים.

ולד בן פקועה- לדברי האומר חוששים לזרע האב, ולד בן פקועה אין לו תקנה אף בשחיטה כיון שסימניו כשחוטים. ואם גם האב הוא בן פקועה, הולד מותר. ואם עובר שהוציא ידו והחזירה ונשחטה האם, הוליד בן, אין אומרים שרק היד תהיה אסורה, (דא"כ סומא יוליד סומא), ואין לאוסרו מכח שלא התירה תורה אלא כשלאם יש רק ב' איסורים, חלב ודם, אבל כשיש ג' איסורים הולד אסור, שהרי לר"מ ליכא אלא איסור חלב ודם (ולדבריו יש איסור גיד הנשה בבן פקועה), ולר"י חלב בן פקועה מותר (וכן גיד הנשה), וא"כ יש בו רק איסור יוצא. אמנם יש לדון לאסור את החלב של הולד, דאף שסתם חלב אין בו איסור אבר מן החי, שאני התם שיש לו התר בשחיטה, משא"כ בבן פקועה.

החותך חתיכה מהעובר במעי הבהמה והשאירו שם, מותרת החתיכה באכילה ע"י שחיטת האם, דכתיב "וכל בהמה" לרבות את הולד. אבל החותך אבר מהבהמה עצמה, אין אותו אבר מותר ע"י שחיטת האם, דכתיב "אותה תאכלו" דווקא כשהיא שלימה.

השוחט בהמה ומצא בה דמות יונה, אסורה באכילה, דבעינן פרסות, ואמנם מי שפרסותיו קלוטות מותר בשחיטת אמו, דכתיב "בבהמה אותה תאכלו".

הגמ' רוצה ללמוד התר חתיכה שנחתכה מהעובר, מדכתיב "בבהמה", והגמ' שואלת שאם הוא נחשב בהמה למה אין ממירים אברים בעוברים או עוברים באברים או אברים ועוברים בשלמים או שלמים בהם.

ס"ט: רב שימי בר אשי רוצה לתרץ שמה שאין ממירין זה שיטת

ר"ש שמקיש תמורה למעשר. שהרי איתא התם שרבי יוסי טען לר"ש שכמו שהאומר רגלה של זו עולה כולה עולה, דכתיב "יהיה", כך הממיר ברגל כולה נעשית תמורה. ובהכרח שדבריו מכוונים לר"ש, שהרי ר"י ור"מ סוברים שהאומר רגלה של זו תהא עולה אין כולה עולה דכתיב "ממנו" ולא כולו, (ומ"מ אינה יוצאה לחולין דכתיב "תהיה") אלא תימכר לצרכי עולות ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר. והגמ' דוחה שי"ל שרבי יוסי טעמא דנפשיה קאמר.

ממתי נחשב העובר לילוד

בהמה מבכרת המקשה לילד, מותר לחתוך אבר אבר ולהשליכו לכלבים, אבל אם יצא רובו יקבר, ובהמה זו נפטרת מן הבכורה אפי' בחתך אבר אבר, כיון שהשני אינו פטר רחם. ולרב הונא דלהלן, אין ההתר אלא כשהכלבים אכלו לפני שיצא הרוב, אבל כשיצא הרוב נאסר כל מה שבחוץ, ולרבה כל מה שחתך מותר אף כשיצא הרוב.

עובר שיצא ממנו שלישי ומכרו לעכו"ם ואח"כ יצא עוד שלישי, לרב הונא הולד קדוש בבכורה, דסבר שהקדושה חלה למפרע, וממילא נתברר שמעיקרא הוא קדוש ולא מועילה המכירה. ולרבה אין הולד קדוש בבכורה, דסבר שהקדושה חלה מכאן ולהבא, והמכירה כבר חלה. וכן נחלקו מכח סברות אלו האם ביצא שלישי דרך דופן ושני שלישים דרך הרחם, שלרב הונא אינו קדוש כיון שהרוב לא יצא מהרחם, ולרבה הולד קדוש כיון שהרוב יצא מהרחם. וקמ"ל שרב הונא ורבה אמרו את דבריהם אף לקולא.

ע. עובר שיצא רובו, אף שהשלמת הרוב היא ע"י מיעוט אבר שיצא, ורוב אותו האבר נשאר בפנים, חשיב יצא רובו, דאזלינן בתר רוב הבהמה ולא בתר רוב האבר. ואם יצא חצי עובר, ובאותו חצי יש רוב אבר, רבא מסתפק אם מצרפים את המיעוט אבר שבפנים ונחשב שיצא רובו, או לא.

חציצה בלידת בכור- בכור שכרכו סביבו סיב או טלית או שליה שאינה שלו, או שידי המיילדת חוצצים בינו לבין הרחם, או שבלעתו חולדה ונולד כך, רבא מסתפק אם הוא קדוש בבכורה. והיינו כשיצא דרך מרגלותיו ואח"כ כרכוהו, אבל אם יצא ראשו ואח"כ כרכוהו, כבר נקדש ביציאת ראשו. ואם בלעתו חולדה ויצא בתוכה וחזר כך והקיא את החולדה בתוך בית הרחם ונולד ללא חציצה, מסתפק רבא אם הוא מתקדש ביציאה האחרונה.

כמה ספיקות בדין פטר רחם-

היוצא מרחם אמו ישירות לרחם של בהמה אחרת, רחם אמו פטר, וילה"ס אם גם הרחם השניה נפטרה.

נפתחו כותלי בית הרחם ונולד בלא נגיעה בכתלים, ילה"ס אם הוא קדוש בבכורה, או שרק הנגיעה מקדשת.

נעקרו כותלי בית הרחם ונולד אינו קדוש בבכורה, ואם הם תלויים בצוואר העובר ילה"ס אם הוא קדוש בבכורה, או שרק במקומם הם מקדשים.

נגממו ניטל מעובי כותלי בית הרחם, רב ירמיה מסתפק אם הולד קדוש בבכורה, ולרבי זירא אינו קדוש, ורב זירא מסתפק היכא שהעומד מרובה על הפרוץ ויצא העובר דרך המקום הפרוץ, או היכא שהפרוץ מרובה ויצא דרך המקום העומד, אם הוא קדוש בבכורה או לא.

טומאת עובר שמת במעי אמו

ע: בהמה שמת עובר בתוך מעיה, והושיט הרועה את ידו ונגע בו, לת"ק הרועה טהור בין בבהמה טהורה בין בבהמה טמאה, בבהמה טהורה זה ק"ו שאם שחיטת אמו מטהרתו מידי נבילה, כ"ש שטהרת אמו מטהרתו מידי נבילה, ובהמה טמאה לומדים מהקש לבהמה טהורה, דכתיב "וכי ימות מן הבהמה (זו בהמה טמאה) אשר היא לכם לאכלה (זו בהמה טהורה)".

שיטת ריה"ג שבהמה טהורה טהור, ובטמאה טמא דכתיב "או נבלת בהמה טמאה" וכי רק נבלת בהמה טמאה מטמאה, אלא אתא לומר שעובר מטמא רק במעי בהמה טמאה.

הגמ' רוצה ללמוד את דינו של ריה"ג מדכתיב "וכל הולך על כפיו (שאינן פרסותיו שדוקות) בכל החיה ההולכת" מהלכי כפים במעי חיה טימאתי לך, ואם הוא קלוט והוא במעי פרה אינו מטמא, כיון שצריך שגם העובר וגם אמו יהיו מהלכי ארבע, אמנם פרה במעי גמל מטמאה דכתיב "וכל הולך" לרבות, וקלוט במעי קלוטה ששניהם מהלכי ארבע אינם מטמאים מק"ו (הנ"ל בדעת ת"ק). אמנם יש לדחות דא"כ חזיר שבמעי חזירה לא יטמא, כיון שגם הוא וגם אמו מהלכי ד'.

דיני חיה ובהמה הנלמדים זה מזה

נבלת חיה טהורה או טמאה מטמאה, דכתיב בבהמה "וכי ימות מן הבהמה (זו בהמה טמאה) אשר היא לכם לאכלה (זו בהמה טהורה)", **וחיה בכלל בהמה** דכתיב "זאת הבהמה אשר תאכלו וכו' איל צבי ויחמור". ובן עזאי רצה ללמוד דין זה מדכתיב "כל הולך על כפיו בכל החיה ההולכת וכו' טמאים הם לכם", ואמר לו רבי יונתן שכיון שכתוב בכל ולא וכל, אין לרבות אלא עובר מהלכי כפים במעי חיה, ולא נבלת חיה טהורה.

ע"א: בהמה בכלל חיה דכתיב "זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה".

הנ"מ במה שחיה בכלל בהמה ובהמה בכלל חיה- חיה טהורה בכלל בהמה טהורה, לסימני טהרה שלא כתובים בחיה אלא בבהמה, וכן נ"מ לטומאת נבילה וכו', וכן נ"מ שיש איסור הרבעה בכלאים גם בחיה. חיה טמאה בכלל בהמה טמאה להרבעה. בהמה טמאה בכלל חיה טמאה, כדי שהתיבה "בהמה" תהיה מיותרת ונוכל לדרוש ממנה גז"ש דחיוב קרבן עולה ויורד איירי באוכל בשר קודש. בהמה טהורה בכלל חיה טהורה למה שאמר ר"מ שאשה המפלת דמות בהמה חיה ועוף בין טמאים בין טהורים, צריכה לשבת ימי טומאת זכר או נקיבה, (ולרבנן דס"ל שכל שאינו מצורת אדם אינו ולד, כל הפסוק נצרך לדרשה הקודמת).

טומאה וטהרה בלועה

טומאת עובר- אשה שמת עובר, אם המיילדת הכניסה ידה ונגעה בו היא טמאה טומאת שבעה, אבל אמו אינה טמאה.

רבא אומר שכמו שטומאה בלועה אינה מטמאה, כך טהרה בלועה אינה נטמאת.

טומאה בלועה אינה מטמאה, דכתיב "והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו" וכי לא מדובר כשאכל סמוך לשקיעה ובכל זאת הוא טהור, ואין לומר דשאני התם שמה שאכל אינו ראוי לגר, (וממילא לריו"ח שסובר שגם טומאה חמורה מספיק שתהיה ראויה לכלב ניהא, אבל לבר פדא שסובר שאין טומאה חמורה אלא בראויה לגר קשה), דאם יקיאנה שלא בפניו היא ראויה גם לגר.

טהרה בלועה- דבר טהור הבלוע אינו מקבל טומאה. דאם כלי חרס המוקף צמיד פתיל שיש בתוכו טומאה, אע"פ שאינו מונע את הטומאה שבתוכו לטמא (דטומאה רצועה בוקעת ועולה עד לרקיע), מ"מ מונע מדבר טהור שנמצא בתוכו מלהטמא, כ"ש שאדם שאם יש בתוכו טומאה אינה מטמאה, שאם יש בתוכו דבר טהור לא יטמא. ואין לומר דמה לכלי חרס שאין מטמא מגבו משא"כ אדם, דאין אנו לומדים מגבו אלא מתוכו, ושם כלי חרס חמור מאדם שהרי מקבל טומאה מאורו.

ע"א: **ודבר הבלוע מלמטה** דרך בית הרעי נלמד מק"ו מדבר הבלוע מלמעלה דרך פיו, שהרי עיכול שלמטה רב מעיכול שלמעלה.

ודבר הבלוע בבהמה מציל מן הטומאה מק"ו מאדם, שהרי אדם חמור מבהמה שהרי הוא מטמא מחיים.

ואין לדחות שבהמה חמורה שאינה צריכה שהיה בבית המנוגע, דאדם נמי לא בעי שהיה אלא לבגדים או סנדלים או טבעות שהוא לבוש בהם (שאז אם לא שהיה כדי אכילת פרס מפת חיטיים זמן שהוא מיסב ואוכלה בליפתן אינם טמאים), אבל אם היו עליו הם טמאים מיד גם באדם.

רבא שואל שהדינים הנ"ל מפורשים במשנה, דתנן שאם בלע טבעת טמאה יכול לטבול ולאכול תרומה, ואם הקיאה היא טמאה והוא נטמא ממנה, ועוד תנן שאם בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת והזו עליו בשלישי ובשביעי וטבל והקיאה הטבעת טהורה.

ואין לומר שהחידוש של רבא הוא שאם בלע טבעת טהורה וטבעת טמאה אין הטמאה מטמאה את הטהורה, שהרי חיה שהכניסה ידה ונגעה בעובר החיה טמאה, וזה כמו ב' טבעות, ומבואר שהטמאה מטמאה את הטהורה ומ"מ האשה לא נטמאת, משום דמגע בית הסתרים אינו מטמא. ואין לומר דשאני עובר שסופו לצאת, שהרי גם טבעת סופה לצאת.

ע"ב. רבא מבאר שטומאת המיילדת היא מדרבנן, גזירה שמא יוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור. ולכן לא רק לר"ע שסובר שעובר מת שבמעיי אמו הוא טמא (דכתיב "הנוגע במת בנפש האדם", ורבי ישמעאל לומד מזה שרביעית דם הבאה מן המת מטמאה, ור"ע סובר שאף רביעית הבאה משני מתים מטמאה דכתיב "על כל נפשות"), המיילדת טמאה, אלא אפי' לרבי ישמעאל שאומר שהעובר טהור (דכתיב "וכל אשר יגע על פני השדה" למעט עובר, ור"ע ממעט מזה גולל ודופק, ור"י לומד זאת מהלל"מ), המיילדת טמאה משום הגזירה הנ"ל, ובאשה אין לגזור מפני שהיא מרגישה ביציאת הולד, אמנם היא טרודה מלומר זאת למיילדת.

טריפה שחיטה מטהרתה. ואין ללמוד מבהמה טמאה שאין שחיטתה מטהרתה, דשאני התם שלא היתה לה שעת הכושר ואין במינה שחיטה, אבל טריפה אף אם נולדה טריפה מן הבטן מ"מ יש במינה שחיטה.

טומאה באבר היוצא

ע"ב: עובר שהוציא ידו, אם חתך אותה לפני שחיטת האם, טהור, ואם חתך אותה אחרי שחיטת האם, לר"מ הבשר מטמא כנבילה, דאין שחיטת האם מועילה לאבר היוצא שאינו מגופה, ולחכמים מטמא מוקדשין כשחוטא, וכמו שמצינו שחיטתה מטהרתה. וטען ר"מ (ע"ג.) שא"כ שחיטת אמו תתירנו באכילה. וענו לו חכמים שגם בטריפה השחיטה מטהרת ולא מתירה באכילה. וטען להם ר"מ שאין ראייה מגוף הטריפה או מאבר המדולדל, לאבר שהוא נפרד ממנה. וענו לו חכמים שהשחיטה מועילה יותר לדבר הנפרד ממנה, כדמצינו ששחיטת האם מועילה לחתיכות עובר שבמעיה ואינה מועילה לחתיכות מגופה שבמעיה.

בשר העובר עצמו טמא לכו"ע. הגמ' שואלת שהרי טומאת בית הסתרים אינה מטמאה.

והנה בבגד ג"ט על ג"ט שנחלק, שיטת רבי יוסי שרק אם נגע בו זב הוא טמא, אבל לר"מ אם היה טמא מדרס הוא טמא מגע מדרס. הגמ' רוצה לומר שר"מ סובר שטומאת בית הסתרים מטמאה. והגמ' מתרצת שגם לרבי יוסי הוא מקבל טומאה בשעת פרישתו, וכדמצינו שאם בחתיכה השניה נשאר ג"ט על ג"ט גם החתיכה הקטנה טמאה מגע מדרס, משום שבשעת פרישתו הוא מקבל טומאה, וא"כ ה"ה באבר היוצא בשעת פרישתו מהעובר הוא מקבל טומאה דא"א לצמצם שלא יגע מעט, ובשעת פרישה אינו בית הסתרים.

ע"ג. ורבינא מתרץ שעובר חמור מבגד, כיון שעובר עומד לחתיכה, וכל העומד לחתוך כחתוך דמי והרי נוגעין זה בזה, (לא מיבעיא לר"מ שכלי שהידידת שלו ארוכה ועומדת להחתך אפשר להטבילו עד מקום החיתוך, אלא אפי' לרבנן שסוברים שצריך להטביל את כולו, מ"מ אוכלין נחשבים כמופרדים), ולדבריו אפי' אם לא חתך את האבר הוא מקבל טומאה.

ואבר של עובר מת, לרב חסדא לכו"ע טמא בטומאת נבילה, ולרבה אף בזה נחלקו ר"מ וחכמים. (ע"ד.).

דין אבר ובשר מדולדלים

ע"ג: אברים מדולדלים של בהמה שנשחטה - לר"ל אף בזה נחלקו ר"מ וחכמים, שלר"מ מטמא כנבילה ולחכמים כשחוטא. ולר"י חכמים באברים לכו"ע אין שחיטה עושה ניפול ואע"פ שאסור באכילה אינו מטמא, כיון שהוא מגוף הבהמה. והא דאיתא בברייתא שלומדים אבר ובשר

מדולדלים ששחטם שהם אסורים מ"ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", אין זה איסור אלא מצות פרישה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

ואברים מדולדלים של בהמה שמתה, לר"י ח בין לר"מ בין לחכמים מיתה עושה ניפול ואינו טמא כאבר מן הנבילה אלא כאבר מן החי (ו"מ שאינו מטמא בכזית אלא רק כשהוא שלם), ואם אכלו לוקה. ובבשר המדולדל, הבשר צריך הכשר לקבלת טומאה דהוי בשר מן החי שהוא טהור. ואם הבהמה נשחטה, לר"מ הוכשרו הבשר והאבר לקבל טומאה ע"י הדם שלה, ולר"ש לא הוכשרו.

ע"ד. המקור שמיתה עושה ניפול ושחיטה אינה עושה ניפול הוא מדכתיב "וכל אשר יפול עליהם במותם יטמא" למעט שחיטה, דאין לומר שבא למעט בחייהם ממש, דהא מ"נבלתם" נפקא. ואף דקרא איירי בשרצים, אם אינו ענין לשרצים שלא שייך בהם שחיטה, תנוה ענין לבהמה. ואף דבעי קרא לומר שאין מטמאים אלא כשהם לחים כמו בשעת מיתה, תרי "במותם" כתיבי.

בן שמונה חי לתנא דמתני' כיון שאין במינו שחיטה אין שחיטתו מטהרתו, ולתנא דברייתא נחשב שיש במינו שחיטה והיינו אגב אמו, ומ"מ אין שחיטתו מטהרתו, (ולדבריו מה שטריפה שחיטתה מטהרתה נלמד מ"וכי ימות מן הבהמה" שיש בהמה שאינה מטמאה).

הושיט ידו למעי בהמה ושחט בן ט' חי- הגמ' מסתפקת אם אין שחיטה מועילה בו, ואף לר"מ (דלהלן) שביצא לאויר העולם טעון שחיטה, מ"מ לא מועילה בו שחיטה אלא כשיצא לאויר העולם. או ששחיטה מועילה בו, ואף לרבנן ששחיטת אמו מועילה לו, מ"מ ארבע סימנים אכשר ביה רחמנא.

בן פקועה

התר בן פקועה- השוחט בהמה ומצא בה בן ח' חי או מת או בן ט' מת, קורעו ומציא את דמו ואוכלו. ואם מצא בה בן ט' חי, לר"מ הוא טעון שחיטה וחייב באותו ואת בנו, ולחכמים שחיטת אמו מטהרתו, ולר"ש שזורי אף אם הוא בן ה' שנים והוא חורש בשדה שחיטת אמו טיהרתו, (אבל לחכמים אם הפריס ע"ג קרקע טעון שחיטה מדרבנן. אמנם קלוט בן פקועה מותר, דמילתא דתמיהא מידכר דכירי לה אינשי, ולר"ב רק בקלוט בן קלוטה בן פקועה מותר, דבעינן ב' תמיהות. לרבי חנינא הלכה כר"ש שזורי, ולדבריו מותר עד סוף כל הדורות, ולר"י ח אליבא דרב אשי ר"ש שזורי מתיר רק בו עצמו, אמנם אין הלכה כדבריו במתני', אלא במה שאמר שאף המסוכן שאמר כתבו גט לאשתי, יכתבו ויתנו, וכן בתרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה, ששואל את המוכר אם עישר ואוכלו על פיו. ע"ה:). ואם לא נשחטה אמו, לכו"ע הוא טעון שחיטה.

לענין מה החשיבו חכמים בן פקועה כשחוט-

ע"ד: לענין רביעה או כלאים הרי הוא כבהמה גמורה.

ולענין דמו, לר"ל שיטת ר"י שאין בו כרת, ואף שר"י סובר שדם התמצית יש בו כרת (ולת"ק אינו אלא בלאו), מ"מ כיון שהרובי הוא מדכתיב דם וכל דם, כל היכא שאינו חייב על דם הנפש אינו חייב על דם התמצית, ולר"י ח יש בו כרת.

ולענין גיד הנשה שלו וחלבו לר"י דס"ל שהוא נותר בשחיטת אמו אף גיד הנשה וחלבו מותרים, ולר"מ שאינו נותר בשחיטת אמו גיד הנשה שלו וחלבו אסורים. ולענין חלבו דגיד, לר"מ הוא אסור, וצריך לחטט אחריו, ולר"י חותכו בשוה וא"צ לחטט אחריו.

ולענין פדיון לר"מ שייך לפדות בו, ולחכמים, למר זוטרא אין פודים בו, ולרב אשי פודים בו. וטען רב אשי שאם מר זוטרא רוצה ללמוד

שה שה מפסח שהוא פסול בנן פקועה כיון שהוא יוצא דופן, א"כ נצטרך לפדיון זכר ותמים וכן שנה, ואם מרבים מ"תפדה" נכשיר גם בן פקועה. והגמ' מתרצת דא"כ שה שה מאי אהני ביה.

ולענין טומאה אם נטמאה אמו, לריו"ח מונים בו ראשון ושני, דתרי גופי נינהו, (ומה שמצינו שנחלקו ר"מ וחכמים אם מטמא כנבילה או כטריפה שחווטה, צ"ל שהוכשר בשחיטה וכו"ש). ולר"ל אין מונים בו ראשון ושני, דהרי הם גוף אחד כאגוז המתקשקש בקליפתו, (ומה שמצינו שאם עבר בנהר הוכשר, ומבואר שלא הוכשר בדם אמו, צ"ל דאיירי בשחיטה יבשיתא). ואמרו ריו"ח שכל זה לריה"ג, אבל לחכמים אינו מטמא טומאת אוכלין מפני שהוא חי, אע"פ שהוא מותר ע"י שחיטת אמו. עוד אמרו ריו"ח שריה"ג הנ"ל, וב"ש סוברים שדגים מקבלים טומאה משיצודו אע"פ שהם חיים, (ולב"ה מק"ט משימותו, ולר"ע משעה שאינם יכולים לחיות ומגון שיבש בו כסלע בין סנפיריו, ואפי' הוא מפרפר).

ע"ה. דגים שנולדו בהם סימני טריפה, הגמ' מסתפקת אם אפי' למ"ד טריפה חיה, שאני דגים דלא נפישא חיותיהו ולכן הם מטמאים, או שגם למ"ד טריפה אינה חיה, שאני דגים שאין במינם שחיטה.

חלב עובר - לל"ק בהמה שהפילה נפל, לריו"ח חלבו כחלב בהמה בכת, דאורא -לידה גרים, ולר"ל חלבו כחלב חיה שאין בו אלא איסור נבילה, דחדשים גרמו. ולל"ב היכא דלא כלו לו חדשיו לכו"ע אינו כבהמה, ונחלקו בהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של בן ט' חי ואכלו, שלריו"ח חלבו כחלב בהמה דחדשים גרמו, ולר"ל חלבו כחלב חיה דחדשים ואורא גרמו. הגמ' מבארת שר"ל לומד את דבריו ממה שחלב ושני כליות האמורות באשם אין השליל בכלל שהרי אין אשם נקיבה, ה"ה בכל הקרבנות, ולריו"ח כיון שחלבו כחלב בהמה איצטרך קרא למעוטי, והתורה פסלתו כמו שפסלה תורה מחוסר זמן לפני ז' ימים, אף שלכו"ע הוא בהמה.

ע"ה: השוחט טריפה ומצא בה בן ט' חי - לר"מ שסובר שכל בן ט' אין שחיטת אמו מטהרתו, כשר, ולסוברים שבן ט' נותר בשחיטת אמו, לרב אמי הכא אסור דשחיטתו אינה מועילה, ואמו היא טריפה, ולרבא הכא מותר, דארבעה סימנים אפשר ביה רחמנא. ורב חסדא אמר שהוא טעון שחיטה וחייב בזרוע ולחיים וקיבה ואם מת טהור מלטמא במשא, דארבע סימנים אפשר ביה רחמנא, וטען רבא שהדין של רב חסדא נכון רק לשחיטת ר"מ, ומה שמת טהור מלטמא איירי ששחט ומצאו מת. ורבי זירא וריו"ח אמרו שארבע סימנים אפשר ביה רחמנא, ואין ידוע מה היתה דעת ר"ל בזה.

בן פקועה שבא על בהמה רגילה, לדברי האומר חוששים לזרע האב, אין לו תקנה דהוי כמו שאין לו אלא סימן אחד.

טריפות שברגל

ע"ו. בהמה שנחתכו רגליה, מן הארכובה ולמטה כשרה, מן הארכובה ולמעלה פסולה. וכן בניטל צומת הגידין פסולה. לל"ק נחלקו רב יהודה ועולא בזה, שרוב יהודה איירי בארכובה הנמכרת עם הראש שהיא התחנתה, ולעולא איירי בארכובה הניכרת בגמל שהיא העליונה. ולעולא צ"ב מה הפסול המיוחד בניטל צומת הגידין, שהרי במקום זה כבר שנה התנא שפסול בנחתך, ואין לומר דהא דפסול מן הארכובה ולמעלה היינו למעלה מצומת הגידין, דלא משמע כך במתני'. ולל"ב שניהם מודים דאיירי בארכובה הניכרת בגמל, אלא שרב יהודה מפרש שלמטה היינו למטה מהארכובה ומצומת הגידין, ולמעלה היינו בעצם העליונה, ובעצם האמצעית תלוי אם ניטל צומת

הגידין, ואף שלמעלה מזה לא הוי טריפה, אין בזה תימה, דאין לדמות טריפות להדדי.

צומת הגידין

מקומם ואורכם - לרב אשי היינו ממקום שהגידין יוצאים מהעצם החוצה, ולרבה בר רב הונא היינו ממקום אדיקתם בעצם עד הפרק, ולרבא בריה דרבה בר רב הונא היינו מה שמעל הערקומא -העצם הקטנה המחברת את הפרקים, ויש מי שרצה לאסור אף בערקומא גופיה, ואמרו רבי אבא שאין הדין כך. שמואל אמר שצומת הגידין היינו ממקום שהגידין צומתים מחוברים יחד ונראים כגיד אחד, עד מקום שמתפשטים, ואורכם בשור ארבע אצבעות, ובבהמה דקה רק המקום שהם בולטים והם קשים וגדולים ולבנים הוי צומת הגידין, ולמר בר אשי אף זיגרי צלולים ולבנים קצת הוי צומת הגידין.

ע"ו: מנין הגידין, וכמה מהם פוסלים - יש ג' גידין, א' עבה וב' דקים, לאמימו אם נחתך העבה פסול כיון דליכא רוב בנין, ואם נחתכו הדקים פסול דליכא רוב מנין. ולמר בר רב אשי פסול רק היכא שנחתכו רוב מנין ובנין. ולרב יהודה לרב אם נחתך רוב גיד פסול, ולשמואל אינו פסול כשנשארו רוב הגידין, ולרבנאי שמואל מכשיר אף בנשתייר כחוט הסרבל. וי"א שרוב צריך שישאר רוב מכל אחד, ולשמואל מספיק שליש מכל אחד.

ובעופות יש ט"ו גידין, ואם נחתך אחד מהם הוי טריפה, ומר בר רב אשי הכשיר עוף שמצא בו ט"ו גידין אבל אחד היה עבה מחבירו והפרידו ומצא בו ב' גידין.

נשברה העצם ויצאה לחוץ - אם רוב הבשר קיים והיינו שעור ובשר מכסים את רוב עביה והקיפה, שחיטתו מטהרתו, ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו. ולריו"ח לל"ק מספיק או עור או בשר, ולל"ב עור מצטרף לבשר וצריך חצי עור וחצי בשר, כמו שהיה בגוזל שהכשירו ריו"ח בעור מצטרף לבשר, ורב נחמן דוחה שגוזל דינו שונה כיון שעורו רך ולכן העור מצטרף לבשר.

ואם מכסים את העצם גידים רכים, כשר, שהרי ריו"ח אמר שנמנים עליהם בפסח, ועוד שהרי התורה חסה על ממונם של ישראל, ואמנם לר"ל אין נמנים עליהם בפסח, וריו"ח עצמו חזר בו.

ע"ז. ואם נפלה חתיכה מהעצם דינו כנשברה העצם.

כמה ספיקות בדין בשר החופה את העצם שנשברה - ילה"ס מה הדין כשהרוב בשר מתלקט מכמה מקומות, או שהוא מרודד וקלוש, או שהוא נרקב בשיעור שהרופא מסירו בסכין, או שהבשר ניקב או נקלף או נסדק או שניטל השליש התחתון. ואם נחתך מעל השבר כמין טבעת, יסרוט שם ע"י עצם ואם הבשר התחיל להתחבר בחזרה כשירה, אבל אם יסרוט ע"י ברזל.

דיני שליא

השוחט בהמה ומצא בה שליא, מותרת באכילה ואינה אבר מן החי, דכתיב "כל בבהמה תאכלו".

ע"ז: אמנם שליא שיצאה מקצתה לפני שחיטת האם אסורה באכילה, דאין שליא בלא ולד, ושמא באותו מקצת יצא הראש והרי הוא כילוד, ואסמכוה אקרא דכתיב "אותה" ולא שליתה. ואם השליא קשורה לולד שבפנים, השליא מותרת ואין חוששים לולד אחר, ואם אינה קשורה לולד שבפנים, לרבי אלעזר אסורה, ולריו"ח אף בזה מותרת, ובברייתא מבואר שאם אינה קשורה חוששים שמא נימוח שפיר של שליא וזה היה ולד גמור, ושמא נימוחה שליתו של השפיר שבפנים, ומבואר כרבי אלעזר.

טומאת שליא - שליא אינה מטמאה לא טומאת אוכלין ולא טומאת נבילות, ואם חישוב עליה לאוכלה מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות דלאו בשר הוא.

טומאת עור - עור אינו מטמא טומאת אוכלים, אא"כ שלקו. וכן עור אינו מטמא טומאת נבילות, דכתיב "בנבלתה" ולא בעור או בעצמות או בגידין או בקרניים או בטלפים, ואפי' עשאים ציקי קדירה שבישלם עם הרבה תבלין. ורב יצחק בר נפחא מסתפק אם עור חמור ששלקו מטמא טומאת אוכלין כשאר עורות, או דשאני עור חמור דמאיס.

הנאה מהשליא - בהמה המבכרת שהפילה שליא מותר להשליכה לכלבים, דסמוך מחצה נקיבות למיעוט היולדות נדמה כגון רחל שילדה מין עז, שאינם קדושים בבכורה. ובהמת קדשים תיקבר, כיון שרוב הנולדים מקדשים הם קדושים, ואין קוברים אותה בפרשת דרכים ואין תולים אותה באילן, משום דרכי האמורי.

ע"ה. דרכי האמורי - כל דבר שאין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי. ואילן המשיך פירותיו מותר לטוענו באבנים כיון שזה מכחיש את כוחו והפירות נושרים מרוב שומנו של האילן, וכן מותר לצובעו בסיקרא, כדי שאנשים יראוהו ויבקשו עליו רחמים. ומטעם זה מותר לתלות אשכול ענבים על הדקל, דכל מי שאירע לו דבר צריך להודיע לרבים כדי שיבקשו עליו רחמים, כדמצינו שהמצורע "טמא טמא יקרא".

אותו ואת בנו:

איסור שחיטת "אותו ואת בנו"

איסור אותו ואת בנו (להלן "אוא"ב) נוהג בארץ ובחו"ל, אף בזמן שאין ביהמ"ק קיים, בין בחולין בין בקדשים. (וע"ע לקמן פ' כמה אופנים בחולין וקדשים, מתי חייב מלקות או כרת ומתי פטור, ומתי השחיטה כשרה ומתי היא פסולה).

מגלן שאותו ואת בנו נוהג בקדשים ובחולין - דכתיב "שור או כשב או עז כי יולד וכו' ירצה לקרבן וכו', ושור או שה או חיה וכו' ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", מכאן שנוהג בקדשים, וחולין גם בכלל האיסור, ד"שור" הפסיק הענין, ואין לומר שהאיסור הוא רק בחולין, דו' מוסיף על ענין ראשון.

ע"ה: אמנם איסור אוא"ב נוהג גם בכלאים ובכוי, אף שכלאים פסולים להקרבה, ואף ד"שה" בא למעט כלאים, דהכא כיון דכתיב "אן שה" זה בא לרבות כלאים, ולחלק לומדים מהא דכתיב "בנו" בלשון חייד, ואין לומר שהאיסור הוא כששחט שור ושה ובנו של אחד מהם, דכתיב "אותו", וחנניה (דלהלן) שלומד מ"אותו" דרשה אחרת, סובר כרבי יונתן שא"צ "או" בשביל לחלק, ורק היכא דכתיב יחידיו הכונה לשניהם, (ורבי יאשיה סובר שצריך "או" כדי לחלק, ובהא דכתיב "איש אשר יקלל את אביו ואת אמו" לומד רבי יאשיה לחלק מ"אביו ואמו קלל" שבתחילה סמך הקללה לאביו ובסוף סמך הקללה לאמו).

אותו ואת בנו בזכרים ובנקבות

לרבנן איסור אוא"ב נוהג רק בנקבות, כדמצינו ששילוח הקן נוהג רק בנקבות, ואין לדחות דשילוח הקן אינו נוהג אלא במזומן, משא"כ אוא"ב שנוהג גם באינו מזומן, דכיון דכתיב "אותו" אחד ולא שניים לומדים משילוח הקן שזה נוהג רק בנקבות. ואם תדחה לימוד זה

ותאמר ש"אותו" זכר משמע, יש ללמוד מדכתיב "בנו" והיינו שיהיה כרוך אחריו שזה נקבות.

ע"ט. ולחנניה האיסור נוהג אף בזכרים, ד"אותו" משמע זכר, ו"בנו" משמע נקיבה. ושמואל פסק כחנניה.

דיני פרדות הבאים מסוס וחמור

אם הם מותרים זה בזה - הנולדים מסוס ואביהם חמור לר"י מותרים זה בזה, דאף אם חוששים לזרע האב מ"מ שניהם אביהם חמור, ולא אמרינן דאתי צד סוס ומשתמש בצד חמור ואתי צד חמור ומשתמש בצד סוס. אבל הנולדים מסוס ואביהם חמור אסורים באלו שנולדו מחמור ואביהם סוס, וכן אסורים במין אמם, דר"י מסתפק אם חוששים לזרע האב או לא. ולחכמים כל מיני פרדות אחת הן, דס"ל כחנניה שחוששים לזרע האב, ושניהם בני סוס וחמור.

בדיקת מין האם - אפשר לבדוק את מין האם, שאם קולו עבה או שאזניו גדולות וזנבו קטן אמו היא חמור, ואם קולו צלול או שאזניו קטנות וזנבו גדול אמו סוס.

כלאים בפרדות - רבי אבא אמר לשמשו לקחת ב' פרדות שהם דומות זה לזה באזנים ובזנב, דס"ל שאין חוששים לזרע האב וממילא אם אחד אמו חמור והשני סוס הוי מנהיג בכלאים, וס"ל שסימנים דאורייתא.

דיני כוי וכלאים

ע"ט: אותו ואת בנו בכלאים ובכוי - לחכמים האיסור נוהג בכלאים

ובכוי, ולרבי יהושע רק בבא מן העז ומן הרחל נוהג האיסור, ולא בכוי. ואמר רב חסדא שהכוי שנחלקו בו אינו כמ"ד שהוא בריה בפני עצמה, אלא היינו בתיש הבא על הצביה וילדה בת והבת ילדה בן והוא שחט את שניהם, שרברנן אסור דחוששים לזרע האב ו"שה" ואפי' מקצת שה, ולר"א אין חוששים לזרע האב. אמנם תיש הבא על הצביה וילדה ושחט את הצביה ובנה ביום אחד פטור לכו"ע, דהאיסור הוא בשב ובנו ולא בצבי ובנו. ואם צבי בא על תיישה וילדה ושחט את התישה ובנה חייב לכו"ע, דיש כאן "שה" ו"בנו" אפי' כל דהו. ומסקנת הגמ' (פ.) שגם חכמים וגם ר"א מסתפקים אם חוששים לזרע האב, וממילא בתיש הבא על הצביה לרבנן יש איסור, דדילמא חוששים לזרע האב ואמרינן "שה" ואפי' מקצת שה, ולר"א מותר, דאף אם חוששים לזרע האב לא אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה. ובצבי הבא על התישה, לרבנן מלקים אותו, דאף אם חוששים לזרע האב יש כאן מקצת שה, ולר"א אסור דילמא חוששים לזרע האב, ואינו לוקה משום דלא אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה.

שחיטת כוי וכסוי דמו ביו"ט - איתא במתני' שכוין אין שוחטין אותו ביו"ט, ואם שחטו אין מכסים את דמו. הגמ' שואלת שתיש הבא על הצביה מותר לשחוט את הולד ולכסות את דמו לכו"ע ד"צבי" ואפי' מקצת צבי, וצבי הבא על התישה, לרבנן מותר לשחוט את הולד, אבל אסור לכסות את דמו דמספקא להו אי חוששין לזרע האב, ולר"א שישחוט ולא יכסה. ומסקנת הגמ' דמתני' איירי בצבי הבא על התישה, ובין לרבנן ובין לר"א יש ספק אם חוששים לזרע האב, ואין שוחטין היינו לרבנן שמא חוששים וחייב בכסוי משום מקצת צבי, ושמא אין חוששים ואין אפי' מקצת צבי. ובתיש הבא על הצביה מותר לשחוט ולכסות לרבנן, דיש כאן ודאי מקצת צבי. וכן לר"א בתיש הבא על הצביה אסור לשחוט שמא חוששים לזרע האב וליכא אלא מקצת צבי ואין בו כסוי, ושמא אין חוששים וכולו צבי וחייב בכסוי.

זרוע לחיים וקיבה בכוי ובכלאים - לת"ק זרוע לחיים וקיבה נוהגים בכוי ובכלאים, ולר"א כלאים מעז ורחל חייבים במתנות, וכוי פטור. הגמ' אומרת שאי נימא שרברנן מסתפקים אם חוששים לזרע האב

ולר"א אין חוששים לזרע האב, א"כ תיש הבא על הצביה, לר"א פטור דלא אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה, ולרבנן ג"כ יהיה פטור מחצי מפני שהוא רק חצי בהמה, ועל החצי השני נימא המוציא מחבירו עליו הראיה, ובצבי הבא על התיישה לרבנן חייב בחצי מתנות ולר"א יהיה חייב בכל המתנות. ומכח זה הגמ' מוכיחה שרבנן ור"א שניהם מסתפקים אם חוששים לזרע האב, ונחלקו בצבי הבא על התיישה, שלרבנן חייב לפחות בחצי מתנות, דאף אי חוששין לזרע האב אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה, ולר"א פטור דלא אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה, אבל בתיש הבא על הצביה פטור אף לרבנן, דשמא אין חוששים לזרע האב.

פ. מהו כווי- לת"ק כווי הוא איל הבר, וכן סובר רב נחמן. וי"א שכווי הוא הבא מן התיש ומן הצביה. ולרבי יוסי כווי הוא בריה בפני עצמה, ואינו כלאים דס"ל שחיה ובהמה אינם מתעברים זה מזה, ולא הכריעו חכמים אם הוא חיה או בהמה, וכן סובר רב יהודה. ולרשב"ג כווי הוא מין בהמה, ובית דושאי היו מגדלים מהם עדרים.

דין עיזי הלבנון- לרב המנונא הם כשרים למזבח, דס"ל כרבי יצחק שהפסוק מנה את עשר הבהמות המותרות באכילה "שור שה כשבים ושה עיזים איל וכו' ", ומכך שלא נמנו בחיה מבואר שהם בהמות, ואין לדרוש כלל ופרט וכלל, דא"כ למה צריך עשר פרטים, והגמ' שואלת דילמא הם ממין אקו או תאו או זמר. ואמימר התיר את חלבם דס"ל שזה חיה, ואבא בריה דרב מנימין מסתפק אם הם כשרות למזבח, ורב הונא בר חייה אמר שהם מותרות כיון שזה ממין עז, (ורק בשור הבר לחכמים הוא מין בהמה, דתאו מתרגמים תורבלאה, ולרבי יוסי הוא מין חיה שהיה הוא נכתב בין החיות), והגמ' שואלת שמא הוא ממין אקו או תאו או זמר.

אותו ואת בנו בחולין וקדשים בפנים ובחוץ

השוחט חולין בפנים הבהמה כשרה לאכילה בין הראשונה בין השנייה, אבל השוחט חולין בפנים פסולה בין הראשונה בין השנייה, ובקדשים השנייה פסולה אפי' שחטה בפנים, והראשונה פסולה אם שחטה בחוץ. ולענין עונש השוחט, בין בחולין בין בקדשים בין בפנים בין בחוץ חייב מלקות על השנייה, ועל הראשונה אם היא חולין, או בקדשים ושחטה בפנים, ליכא עונש, ואם היא קדשים ושחטה בחוץ חייב מלקות וכתת. (מתני' ע"ח.).

ולר"ש דס"ל ששחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה אינו לוקה על השני אם שחיטת הראשון אינה ראויה, וכגון שהראשון היה קדשים בחוץ, או חולין בפנים, או קדשים בפנים בלא זריקה. ואם שחט קדשים בחוץ אחרי שחיטה שאינה ראויה, חייב כרת, כיון שהוא ראוי לפנים. ואם שחט קדשים בפנים אחרי ששחט קדשים בחוץ, לרבנן פסול ולר"ש כשר.

פ. מלקות משום מחוסר זמן- השוחט קדשים בפנים אחר שחיטת האם, י"א שלוקה גם משום מחוסר זמן, דילפינן מ"ושור ושה שרוע וקלוט וכו' " שכל הפסולים שנאמרו בשור ושה הרי הם ב"לא ירצה", (ובמתני' לא נשנו לאוים נוספים אלא רק במקום שאינו עובר על "אותו ואת בנו"). ולרבי זירא אינו לוקה על לאו זה מפני שהוא עשה, דכתיב "שבעת ימים יהיה עם אמו וביום השמיני תתנו לוי", ולא הבא מככל עשה הוא עשה, (ומהא דכתיב "ומיום השמיני והלאה ירצה" לומד רבי אפטוריקי שבליל שמיני ראוי להקדישו, ולהקרבה הוא ראוי רק ביום השמיני). (שם).

פ.א. עוד בשיטת ר"ש בדין אוא"ב בקדשים- רב המנונא אמר שלר"ש אין איסור אוא"ב שייך בקדשים כלל, דכל שחיטת קדשים

נחשבת אינה ראויה. ורבי מביא שדעת ר"ש שאם שחט קדשים בפנים ואח"כ שחט את בנו קדשים בחוץ, עובר בלא תעשה על השני, ואי נימא שלר"ש אין איסור אוא"ב בקדשים למה אינו חייב כרת. ולכן מבאר רבי שלר"ש אין מלקות על אותו ואת בנו בקדשים, דכיון שבלא זריקה לא הותר הבשר, הוי התראת ספק על השחיטה, והתראת ספק לא שמה התראה. ומטעם זה אף אם הראשונה חולין אין לוקה על הקדשים, אבל אם הראשונה קדשים והשנייה חולין לוקה על השנייה.

פ.א: עוד אמר רבי שאם הקדשים הם עולה, דהוי שחיטה שאינה מתירה לאכילה, אף אם שחט עולה ואח"כ חולין אינו לוקה. ולרבי יעקב חייב, דאכילת מזבח שמה אכילה, דכתיב "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו", בשתי אכילות הכתוב מדבר אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח.

שחיטות שאין בהם איסור אותו ואת בנו

השוחט ונמצא טריפה, או שור הנסקל, לחכמים חייב משום אוא"ב, ולר"ש פטור.

השוחט לשם ע"ז- אם הראשונה לשם ע"ז והשני לשולחנו, לרבנן חייב ולר"ש פטור, ואם השנייה לשם ע"ז, אף לרבנן פטור, דקם ליה בדרבה מינייה, ואם התרו בו משום אוא"ב ולא משום ע"ז, לריו"ח לוקה דס"ל שחייבי מלקות שוגגין אין בהם דין "אינו לוקה ומשלם" (וכן בחייבי מיתות שוגגין), ולר"ל כיון שאם התרו בו פטור, אף בלא התרו בו פטור. ומחלוקת ריו"ח ור"ל היא בין בממון יחד עם מיתה או מלקות, ובין במלקות יחד עם מיתה.

השוחט פרת חטאת יש בזה איסור אוא"ב לכו"ע, דחשיב שחיטה הראויה, כיון שאפשר לפדותה ע"ג מערכתה, דמהאי טעמא פרה מטמאה טומאת אוכלין.

פ.ב. השוחט עגלה ערופה- לרבי ינאי ירידתה לנחל איתן אוסרתה, וממילא אם נשחטה אחרי שירדה לנחל איתן אין בזה איסור אוא"ב, דהוי שחיטה שאינה ראויה. לריו"ח יש בזה איסור אוא"ב, כיון שאם נמצא ההורג לפני שנערפה תצא ותרעה בעדר, ולר"ל עגלה ערופה אסורה מחיים, וממילא אין בה איסור אוא"ב. (ומחלוקת ריו"ח ור"ל מצינו לענין צפורי מצורע, שלריו"ח נאסרים רק משעת שחיטה, ולר"ל לומדים מעגלה ערופה שאסורות מחיים).

שנים שקנו פרה ובנה, לענין דיני ממונות מי שקנה ראשון קודם לשחוט, ואם קדם השני ושחט, הרי זה זריז מפני שע"ז נמנע מאיסור, ונשכר במה שהוא יכול לאכול את הבשר.

עוד בדיני איסור אותו ואת בנו

אע"ג דכתיב "אותו ואת בנו", מ"מ אסור לשחוט את הבן ואח"כ את האם, דכתיב "לא תשחטו", ולא כתיב "לא תשחוט", וכן לומדים מפסוק זה ששניים ששחטו אותו ואת בנו חייבים, דכתיב "לא תשחטו" ולא כתיב לא ישחטו.

מתי חייב מלקות, ומתי חייב ב"פ מלקות-

השוחט פרה ואח"כ שני בניה, לוקה שמונים. אבל השוחט שני בניה ואח"כ אותה, לוקה ארבעים.

השוחט פרה ואח"כ את בתה ואח"כ את בת בתה לוקה שמונים, אבל אם שחט אותה ואח"כ את בת בתה ואח"כ את בתה, לוקה ארבעים, ולסומכוס אף בזה לוקה שמונים.

כסוי הדם:

מצות כסוי הדם

פ"ג: כסוי הדם נוהג בארץ ובחול, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין אבל לא בקדשים בחטאת העוף ועולת העוף, בחיה ובעוף, במזומן ובשאינו מזומן.

כסוי הדם הוא בין מלמטה בין מלמעלה, דכתיב "וכסהו בעפר" ולא כתיב וכסהו עפר.

פ"ד. למה אין מצות כסוי הדם בקדשים-

ביאור א'- איירי בקדשי בדק הבית שאם שחטם אסורים בהנאה, ואין בהם כסוי משום דס"ל לרבי כמ"ד ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ואינו יכול לפדותם ולכסות, דס"ל לרבי דבעינן העמדה והערכה ולאחר מיתה אין יכול להעמידה.

ביאור ב'- מתני' כר"ש דס"ל ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, וא"צ העמדה והערכה, ומ"מ לומדים מ"ושפך וכסה" שאינו חייב כסוי אלא המחוסר שפיכה וכסוי, ולא המחוסר גם פדיון.

ביאור ג'- איירי בקדשי מזבח, ואינו יכול לתת עפר ע"ג המזבח, מפני שאם מבטלו שם הרי הוא מוסיף על הבנין, וכתוב "הכל מיד ד' עלי השכיל", ואם אינו מבטלו הוי חציצה. ואין לומר שיתן עפר רק למעלה וכדמצינו שאם שחט בהמה ואח"כ חיה חייב לכסות אע"פ שלא שם עפר למטה, (ואם שחט חיה ואח"כ בהמה פטור מפני שדם בהמה למעלה), דהכא כיון שאינו ראוי לכסוי למטה זה מעכב, דכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו. ואמנם היה יכול לגרור את הדם מהמזבח ולכסותו, אבל לומדים מדכתיב "ושחט וכסה" שאינו חייב כסוי אלא המחוסר שפיכה וכסוי, ולא המחוסר גם גרידה.

ביאור ד'- למר בר רב אשי לומדים מ"חיה או עוף" שכמו שחיה אינה קודש כך עוף אינו קודש. ואין לומדים למעט רק דבר שיש במינו קודש, מפני שכמו שבחיה כל מיני החיות חייבות בכסוי הדם, כך גם כל מיני העופות חייבות בכסוי הדם.

דם בהמה אינו טעון כסוי, (אף שחיה בכלל בהמה לסימנים), דכתיב בדם בהמה "על הארץ תשפכנו במים", שדינו כמים שאינם טעונים כסוי. ומ"מ אי אפשר לטבול בדם בהמה, דכתיב "אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור", ויש בפסוק זה ג' מיעוטים ד"מים" קאי על מעין ועל בור ועל מקוה, חד למעט שאר משקין, חד למעט זוחלין, וחד למעט דם בהמה.

אף עופות שלא צדים אותם (כגון אווזים ותרנגולים) חייבים בכסוי הדם, דכתיב "אשר יצוד ציד" מכל מקום, והא דכתיב יצוד, לימדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר תדיר אלא בהזמנה הזאת כאילו הוא צריך צידה, כדי שלא יעני.

דרך הנהגת האדם במזונו ובמאכלו

כמה בשר ראוי לאכול- לא יאכל אדם בשר אלא לתאבון, דכתיב "כי תאוו נפשך לאכול בשר", ולא יקנה מן השוק ויאכל דכתיב "זבחת מבקר ומצאנך", ולא יזבח כל בקרו וצאנו דכתיב "מבקר ומצאנך". ולמד מזה ראב"ע שמי שיש לו רק מנה יקנה לקדרתו ליטרא ירק, ומי שיש לו י' מנה יקנה ליטרא דגים, ומי שיש לו נ' מנה יקנה ליטרא בשר, (ויאכלו דגים או בשר מערב שבת לערב שבת), ומי

הגמ' מסתפקת אם שיטת סומכוס שגם מי שאכל שתי זיתי חלב בהעלם אחד חייב ב' חטאות, או שרק כאן חייב שתיים משום שהגופין מוחלקים. ורב יוסף רוצה לפשוט כמו הצד הראשון, והגמ' דוחה את ראיותיו.

הזורע כלאים ב' פעמים אם זה היה בזה אחר זה ובב' התראות חייב שתיים, ואם זה היה בבת אחת ובהתראה אחת, לרבנן לוקה אחת, ולסומכוס זה תלוי בספק הנ"ל. ומהא דאיתא בברייתא שהזורע כלאים כלאים לוקה, אין ראייה שלסומכוס לוקה שתיים, די"ל שזה לרבנן, וקמ"ל שאם זרע חיטה וחרצן וכן שעורה וחרצן לוקה שתיים, ולאפוקי מרבי יאשיה שסובר שאין חיוב אלא בזורע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד.

האוכל ב' גידים מב' ירכותיה של הבהמה, לת"ק שניהם אסורים, ואם אכלם בב' התראות לוקה שתיים, (ולסומכוס הדבר תלוי בספק הנ"ל), ולר"י שסובר שרק גיד אחד אסור באיסור גיד הנשה, אינו לוקה כלל, דס"ל שהתראת ספק לא שמה התראה, (ונ"מ במכה או מקלל שני אנשים שאחד מהם הוא אביו, שאם עשה זאת בבת אחת חייב, אבל בזה אחר זה פטור משום דהוי התראת ספק, ולרבנן חייב), אמנם יש תנא שסובר בשם ר"י שהתראת ספק שמה התראה (וס"ל שאין לוקין על נותר משום שניתקו הכתוב לעשה, ולא משום דהוי התראת ספק. ולרבי יעקב אין לוקים בנותר משום שזה לאו שאין בו מעשה), ולדבריו לוקה אחת אף בזה אחר זה.

פ"ג. עוד מצינו בברייתא שהאוכל ב' גידים מב' ירכות של ב' בהמות, והיינו הירכיים הימניות, וכמ"ד שרק של ימין נאסר, לת"ק לוקה שמונים, ולר"י לוקה ארבעים. הגמ' אומרת שאין מכאן ראייה שסומכוס סובר שאפי' בבת אחת לוקה שמונים, די"ל דאיירי בזה אחר זה, ומ"מ לר"י לוקה ארבעים משום דאיירי שאין בו כזית, שלת"ק חייב משום דהוי בריה, ולר"י פטור דלא חשיב בריה אלא חתיכה מהבהמה.

בד' פרקים בשנה צריך המוכר להודיע ללוקח שמכר את אמה או את בתה, והיינו בערב יו"ט האחרון של סוכות, ובערב יו"ט ראשון של פסח, ובערב עצרת, ובערב ר"ה. ולריה"ג בגליל צריך להודיע גם בערב יו"כ. ור"י אמר שרק אם מכר את הראשון באותו יום צריך להודיע, אבל אם לא מכרם באותו יום א"צ להודיע, אא"כ מכר את שניהם לחתן ולכלה, (והתנא נקט שמכר את האם לחתן ואת הבת לכלה, כדי לאשמועינן אגב אורחיה שדרך לטרוח עבור החתן יותר מעבור הכלה).

ובד' פרקים אלו אם הטבח קיבל דינר מהלוקח כדי לתת לו בשר בשווי דינר, חייב לשחוט אפי' שור ששוה אלף דינרים, וממילא אם מת הלוקח מפסיד, משא"כ בשאר ימות השנה אינו חייב לשחוט, וממילא אם מת אין הלוקח מפסיד. וכל זה כשהמוכר זיכה ללוקח ע"י אחר, ורק בימים אלו הוי זכות וזכין לאדם שלא בפניו, אבל כשמשך מפסיד הלוקח גם אם הבהמה מתה בשאר ימות השנה. ולריו"ח אף אם לא משך ולא זיכה יכול לחייב את הטבח לשחוט, דמדאורייתא מעות קונות, ולא תיקנו משיכה אלא כדי שלא יאמר לו נשרפו חיתך בעליה, ובד' פרקים אלו העמידו חכמים דבריהם על דין תורה.

יום אחד דכתיב באו"ב, **היום הולך אחר הלילה,** דילפינן מ"יום אחד" דכתיב במעשה בראשית, אף שבקדשים הלילה הולך אחר היום. ור"י לומד מיום אחד, שיש יום מיוחד שהמוכר בו צריך להודיע והיינו בד' פרקים וכו"ל.

שיש לו ק' מנה ישפתו לו קדירה בכל יום. ואמר ריו"ח שדין זה הוא לבריאים, אבל כגון אנו אפי' מי שיש לו פרוטה יקנה בה דגים ובשר, ואפי' ילוה ויאכל.

כתיב "כבשים ללבושך, ומחיר שדה עתודים (לעולם ימכור אדם שדה כדי לקנות עתודים, ולא איפכא, מפני שמגזיתם יהיה לו מלבוש), ודי חלב עיזים (ומהם יהיה לו חלב ולא ישחטם לאוכלם), ללחמך וללחם ביתך (לחם האדם קודם ללחם ביתו), וחיים לנערותיך" (שלא ירגיל את בנו לבשר ויין).

פ"ד: הרוצה שיתעשר יעסוק בבהמה דקה, שמעשירה את בעליה דכתיב "ועשתרות צאנך".

עדיף לשתות כוס של מכשפות מאשר כוס של מים פושרים, שהם בכלי מתכות, ולא שם בהם שרשי עשבים ותבלין, ולא הרתיחם מתחילה.

מי שהיה לו אביו מעות ורוצה לאבדם, ילבש בגדי פשתן הבאים מרומי שהוא יקר, וישתמש בכלי זכוכית לבנה, וישכור פועלים שירשו עם השוורים שלו ולא ישב עמוהם, וממילא לא יחושו לא לקלקול השוורים ולא להצלחת המלאכה, ולמזנו מזה להזהר מדברים אלו הגורמים לאיבוד הממון.

לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו, וילבש ויתכסה במה שיש לו, ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, מפני שהם תלויים בו והוא תלוי בקב"ה.

כסוי הדם בכוי- כוי חייב בכסוי הדם מספק, אך אין שוחטין אותו ביו"ט, ואם שחטו אין מכסים את דמו דמספק אין מחללים יו"ט. רבי יוסי לומד דין זה מק"ו, דאם מילה שודאה דוחה שבת אין ספיקה דוחה יו"ט, כ"ש כסוי הדם שאין ודא דוחה שבת (והיינו השוחט לחולה בשבת, דהא קתני דומיא דמילה שהיא ברשות), שאין ספיקו דוחה יו"ט. ואין לומר שתקיעת שבת בגבולין תוכיח שודאה אינו דוחה שבת אבל ספיקה דוחה יו"ט (והיינו ספק איש ספק אשה, ורבי יוסי לטעמיה שאשה יכולה לתקוע כמו שמצינו שלרבי יוסי אשה יכולה לסמוך, אבל בספק יו"ט ודאי אפשר לתקוע, שהרי אפי' בודאי יו"ט אפשר לתקוע), דאיכא למיפרך מה לתקיעת שופר שכן ודא דוחה שבת במקדש, אבל כסוי הדם לעולם אינו דוחה שבת. ור"א הקפר דוחה את דברי רבי יוסי, דמה למילה שאינה נוהגת בלילות, משא"כ כסוי הדם שנוהג גם בלילות.

דיני שחיטה שאינה ראויה

כסוי הדם- השוחט ונמצאת טריפה, או שחט לע"ז, או ששחט קדשים בחוץ או חולין בפנים, ר"מ מחייב וחכמים פוטרים. טעמא דר"מ דיליף שפיכה שפיכה משחוט חוץ, שכמו ששם שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ה"ה בכסוי הדם שמה שחיטה. ור"ש (שרבי מסכים עם דבריו ושנאו בלשון חכמים) לומד מ"אשר יאכל" דבעינין שחיטה ראויה, ור"מ ממעט מזה עוף טמא, ולר"ש כמו שבעוף טמא פטור מלכסות מפני שאינו ראוי לאכילה, ה"ה בכל שחיטה שאינה ראויה.

וכן מצינו לגבי איסור אותו ואת בנו שרבי הסכים עם דברי ר"מ שאוסר גם בשחיטה שאינה ראויה, ושנאו בלשון חכמים. דר"מ למד שחיטה שחיטה משחוט חוץ ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. ור"ש לומד מ"וטבוח טבח והכין" דבעינין שחיטה ראויה, ור"מ סובר שאין ללמוד שחיטה מטיבחה, דאף שלומדים ושב הכהן מובא הכהן, מ"מ היכא דאיכא דדמי ליה לומדים מדדמי ליה. ור"ש לא לומד משחוט חוץ, דאין דנים חולין מקדשים, ור"מ ענה שאותו ואת בנו נוהג גם בקדשים.

פ"ה: השוחט את הטריפה ומצא בה בן ט' חי, אף לר"מ ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, אינו ניתר בשחיטת אמו, (ואמנם ר"מ עצמו מצריך שחיטה בכל בן פקועה, אולם זה נ"מ לרבי שסובר ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה כר"מ, ושכן פקועה שחיטת אמו מטהרתו כרבנן).

שחיטה שאינה ראויה מטהרת מידי נבילה דכתיב "מן הבהמה" מקצת בהמות מטמאות ומקצת בהמות אינם מטמאות.

השוחט חולין בעזרה, והיא טריפה או שנמצאת טריפה, ר"ש מתירם בהנאה דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, ומ"מ שחיטה זו מטהרת מידי נבילה, (ור"ש סובר שחולין שנשחטו בעזרה אסורים מן התורה, כדמצינו שלר"ש בהמה או חיה שנשחטו בעזרה ישרפו, וחיה זו גזירה אטו בהמה, ואי בהמה אינה דאורייתא א"כ הוי גזירה לגזירה). וחכמים אוסרים בהנאה.

השוחט ונתנבלה בידו או הנוחר או המעקר, פטור מכסוי הדם.

רבי חייא נפלה תולעת לפשתנו, ואמר לו רבי שיקח עוף וישחוט אותו על המים ועי"ז תצא התולעת. הגמ' אומרת שלרב דימי לא אמר לו שישחוט, שהרי השוחט והוא צריך לדם חייב לכסות, ועליו לנוחרו לחונקו או לעוקרו לעקור את הסימנים. אלא י"א שאמר לו שיטריפו, (וכ"ש שיכול לנוחר, דלא אמרינן נחירתו זו היא שחיטתו, שהרי משה נצטוה על הושט והקנה ועל רוב סימן בעוף ורוב שניים בבהמה, דכתיב "כאשר ציויתך", וקמ"ל ששחיטת טריפה פטורה מכסוי). וי"א שאמר לו צא נחור, (וכ"ש שיכול להטריפו, שהרי רבי סובר שטריפה פטורה מכסוי הדם, וקמ"ל שיש שחיטה לעוף מן התורה).

פ"ו: הגמ' מבארת שאף שכשעלו בני הגולה שהיו חסידים פסקו הזיקין, והזוועות - רעידת הארץ, והרוחות זעף, והרעמים, ולא החמיץ יינם, ולא לקה פשתנם, ונתנו עיניהם ברבי חייא ובניו שזה בזכותם, מ"מ נפלה תולעת לפשתנו של רבי חייא, כדאמר רב בכל יום בת קול יוצאת ואומרת כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש ומתפרנס בעצר ובצמצום.

עוד דיני כסוי הדם

חש"ו ששחטו ואחרים רואים אותם, חייב לכסות, אבל אם לא ראו אותם אחרים פטור מלכסות, ולחכמים חייב לכסות. ולענין אותו ואת בנו, אם ראו את שחיטתם אסור לשחוט אחריהם, ואם לא ראו, ר"מ מתיר לשחוט אחריהם, דס"ל שהאוכל משחיטת חש"ו חייב מלקות משום נבילה, דרוב מעשיהם מקולקלים. (אמנם אם רק מיעוט מעשיהם היה מקולקל, אף שר"מ חייש למיעוטא, ואמרינן נמי סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא, וכמו בתינוק שנמצא עם בצק בצד העיסה, שמצרפים מיעוט תינוקות שאין מטפחים לחזקת העיסה ואיתרע ליה רובא, מ"מ לא אמרינן הכי אלא לטהר, ולא להתיר). וחכמים אוסרים מדרבנן, אולם גם לדבריהם אינו לוקה. והורה רבי כדברי ר"מ.

פ"ז: כסוי אחד מועיל למאה חיות או למאה עופות, ד"חיה" ו"עוף" משמע בין מרובה בין מועט.

כסוי אחד לחיה ועוף-

לחכמים כסוי אחד מועיל לחיה ועוף, ולר"י שחט חיה יכסנה, ואח"כ ישחוט את העוף, דכתיב "חיה או עוף", ואמרו לו חכמים ש"או" מיבעי לחלק, ור"י ענה להם שמ"דמו" לומדים לחלק, וענו לו חכמים ש"דמו" טובא משמע, דכתיב "כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא".

ומודה ר"י לענין ברכה, שאף שכסה ואח"כ שחט בהמה אחרת, אינו חוזר ומברך על הכסוי השני. ואף שהאומר הב ליבריך נאסר עליו לשתות יין ללא ברכה לפניו, שאני התם שא"א לשתות ולברך ביחד, אבל כאן שיכול לשחוט ביד אחת ולכסות ביד השנייה, א"צ לחזור ולברך.

פ"ז. כסוי הדם מוטל על השוחט, דכתיב "ושפך וכסה" מי ששפך יכסה. שפך ולא כסה וראהו אחר חייב לכסות, דכתיב "ואומר לבני ישראל". ומעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה וחייבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים, משום שכר הברכה. ולפי חשבון זה מי שחטפו לו את ברכת המזון חייבים לו מ' זהובים, (וכדמצינו שהיה מין שטען לרבי דהא דכתיב "יוצר הרים ובורא רוח" זה מראה שזה לא אותו בורא, וענה לו רבי שסוף הפסוק הוא "ד' צבקות שמו" וביקש אותו מין ג' ימים, ורבי צם באותם ימים, ואח"כ בא מין אחר ואמר לו שאותו מין לא מצא תשובה ונפל מן הגג ומת, ואמר לו רבי שישעוד אצלו, ואח"כ שאלו אם ישתה כוס של ברכה או יטול שכרה שהוא מ' זהובים. ואותה משפחה עדיין קיימת ברומי, ונקראת בר לויאנוס).

צריך לכסות במה ששחט – ביד, דכתיב "ושפך וכסה".

כסהו ונתגלה פטור מלכסות, דכתיב "וכסהו".

כסהו הרוח אם לא חזר ונתגלה פטור מלכסות, אבל אם חזר ונתגלה חייב לכסות, דאין דיחוי אצל מצוות.

השוחט ונבלע הדם בקרקע חייב לכסות, כיון שהדם ניכר.

דס שנתערב-

פ"ז: לענין כסוי הדם ולענין קרבן, אם נפלו מים לתוך הדם, דינו כדם אם יש בו מראית דם. ואם נתערב בין, רואים את היין כאילו הוא מים. ואם נתערב בדם בהמה או בדם הקז של חיה, לת"ק רואים אותם כאילו הם מים, ולר"י אין דם מבטל דם. ואם נפל דם לתוך המים, לענין קרבן קמא בטיל, ולענין כסוי הדם אינו בטל, דאין דיחוי אצל מצוות.

ולענין הכשר לקבלת טומאה, אם נתערב הדם במים שאינם מכשירים, כגון שנתערב מאיליו במי גשמים, אם יש בו מראה דם הוא מכשיר לקבלת טומאה, (ואם עירב דם במי גשמים, גם המי גשמים מכשירים, כיון דאחשביניהו). ורב אסי מנהרביל מבאר דאיירי בחלק הצלול שבדם, שהוא מכשיר אם יש בו מראה דם, והאוכל כזית ממנו ענוש כרת, ואם יש ממנו רביעית מדם המת מטמא באהל, אבל שאר משקין היוצאים מן המת טהורים, דאף שבשרץ זב דין המשקין היוצאים מהם כדין המשקין שנגעו בהם, שנעשים ראשון לטומאה, (חוץ מהמשקה שהוא אב הטומאה זובו ורוקו ומי רגליו של זב ושכבת זרעו של כל אדם, ובטבול יום משקה היוצא ממנו אינו מטמא, שהרי גם משקה שנגע בו אינו מטמא), שאני זב דכיון דלא בדילי אינשי מיניה גזרו ביה רבנן, אבל מת דבדילי אינשי מיניה לא גזרו ביה רבנן.

פ"ח. דם הניתז או שנשאר על הסכין או על האגפיים – כותלי בית השחיטה, לת"ק צריך לכסותו, דכתיב "וכסהו". ולר"י אם יש שם דם אחר א"צ לכסותו, ד"דמו" ואפי' מקצת דמו, ולרשב"ג אם כסה את דם הנפש פטור מלכסותו, ד"דמו" היינו המיוחד.

מה ראוי לכסוי הדם-

לא יכפה כלי על הדם ולא יכסהו באבנים, דכתיב "בעפר".

זבל הדק, או חול הדק (והיינו שאין היוצר צריך לכתשו, וי"א אף בנפרך ביד), או סיד או חרסית, או לבינה או מגופה שכתשם, ושחיקת אבנים ושחיקת חרסית, ונעורת פשתן דקה, ונסורת של חרשים דקה,

מכסים בהם, דכתיב "וכסהו". אבל זבל הגס, או חול הגס (והיינו שהיוצר צריך לכתשו, וי"א אף בנפרך), או לבינה או מגופה שלא כתשם, ושחיקת כלי מתכות, וקמח וסובין ומורסן, אין מכסים בהם, דכתיב "בעפר", למעט אלו שאינם מין עפר. ואין דנים כאן כלל ופרט, כיון שהכלל צריך לפרט.

לרשב"ג כל שאינו מגדל צמחים אין מכסים בו.

פ"ח: רב נחמן בר רב חסדא אמר שאין מגדלים אלא בדבר שזורעים בו ומצמיח למעוטי ארץ מליחה. וכן מצינו שאין מכסים בעפר המדבר, וההולך במדבר ישחוק דינר זהב ויכסה, דכתיב "ועפרות זהב לו", ובספינה ישרוף טליתו ויכסה, דמצינו שאפר נקרא עפר דכתיב "מעפר שריפת החטאת", והיינו כב"ה, אבל לב"ש אפר פסול, דלא מיקרי עפר סתמא אלא עפר שריפה.

אפשר לכסות בשחור פחמים כתושים, ובכחול, ובמה שמנקרים מהריחיים, וי"א אף בזרניך.

לימודים ממה שנאמר באברהם ומשה

בשכר שאמר אברהם אבינו "ואנכי עפר ואפר" זכו בניו לאפר פרה ועפר סוטה שיש להם בזה הנאה שמטהר מטומאה, ומשים שלום בין איש לאשתו ונקתה ונזרעה זרע, (אבל עפר כסוי הדם אינו אלא הכשר מצוה דבלא הכסוי הבשר מותר).

פ"ט. בזכות שאמר אברהם אבינו "אם מחוט ועד שרוך נעל" זכו בניו לחוט של תכלת (שזה דומה לים וים לרקיע ורקיע לאבן ספיר ואבן ספיר לכסא הכבוד), ולרצועה של תפילין (דהא דכתיב "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נראה עליך ויראו ממך" היינו תפילין שבראש).

קשה גזל שאכלוהו שאפי' צדיקים גמורים אין יכולים להחזירו.

הקב"ה חשק בישראל מכל העמים מפני שכשהוא משפיע להם גדולה הם ממעטים עצמם, אברהם אמר "אנוכי עפר ואפר", וכו', אבל עכו"ם אינם כך.

גדול מה שנאמר במשה ואהרן "ונחנו מה" ממה שנאמר באברהם "ואנוכי עפר ואפר".

אין העולם מתקיים אלא בזכות משה ואהרן שאמרו "ונחנו מה", וכתוב "תולה ארץ על בלימה". וי"א בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה, וי"א בשביל מי שמשים עצמו כמי שאינו.

מה אומנותו של האדם בעוה"ז, ישים עצמו כאילם, אבל לא יעשה כך בדברי תורה, ולא יגיס דעתו.

עפר עיר הנידחת כשר לכסוי הדם, והיינו עפר הקרקע, דכתיב "ואת כל שללה תקבוצ אל תוך רחובה ושרפת", מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה, למעט עפר הקרקע שמחוסר תלישה. אבל באפר י"א שאין מכסים כיון שהוא אסור בהנאה, וי"א שמכסים דמצוות לאו להנות ניתנו. ואף ששופר של ע"ז לא יתקע בו ואם תקע לא יצא, וכן לולב של ע"ז לא יטול אותו ואם נטלו לא יצא, שאני התם דכתותי מיכתת שיעוריה, אבל בכסוי הדם ככל שהוא כתות יותר הוא טוב יותר.

גיד הנשה:

באיזה אופן גיד הנשה נוהג בקדשים-

אין לפרש דאיירי שהקדיש בהמה חיה, וס"ל לתנא שיש בגיד בנותן טעם ולכן יש בגיד איסור הנאה מקדשים, וחל איסור קדשים על איסור גיד. דא"כ הול"ל שקדשים נוהגים בגיה"נ. ואין לומר שהתנא סובר שאין בגידים בנותן טעם, ואין איסור קדשים בגיה"נ. דהא איתא במתני' לקמן שירך שנתבשלה עם הגיד ונתן בה טעם אסורה.

וכן אין לבאר דאיירי בולדות קדשים, וסובר התנא שאיסור גיה"נ נוהג בשליל, ושהקדושה חלה במעי האם, וממילא שני האיסורים חלו יחד, (לרבנן דס"ל שיש איסור גיה"נ בשליל). שהרי אין האיסורים חלים יחד, וכמו שמצינו שנפל שלא נקשרו אבריו בגידים ואין עליו כזית בשר הוא מטמא, והנזיר מגלח על טומאה זו (כמו על כזית מן המת), ומבואר שאיסור גיה"נ חל אחרי איסור קדשים דיצירת העובר היא לפני יצירת הגידים. ואין לומר שאיסור גיה"נ חל אף אחרי שכבר חל איסור קדשים, מפני שהוא אסור גם לבני נח, וכשיטת ר"י, ונימא שאף שתנא דמתני' חולק על ר"י במה שהוא אסור ירך של ימין ושל שמאל, מ"מ לענין איסור גיה"נ לבני נח סבר כוותיה. דלא אמר ר"י שאיסור גיה"נ חל על איסור אחר, אלא לענין בהמה טמאה שזה איסור לאו, ולא לענין קדשים שזה איסור כרת.

צ. ולכן הגמ' אומרת דאיירי בבכור, שאם חל איסור גיה"נ ברחם זה קוד, ואם חל בלידה, אז שני האיסורים חלים יחד. או דבכל קדשים חלה הקדושה בלידה.

איסור אכילת גיד הנשה

פ"ט: גיד הנשה (להלן גיה"נ) נוהג בארץ ובחול, בפני הבית ושללא בפני הבית, בחולין ובקדשים (כדלהלן), בבהמה ובחיה, בירך של ימין ושל שמאל (ולר"י רק באחד מהם), אבל אינו נוהג בעוף מפני שאין לו כף.

לת"ק יש איסור גיה"נ בשליל, ולר"י אין איסור גיה"נ וחלב נוהגים בשליל.

נאמנות הטבחים- לר"מ אינם נאמנים לומר שנטלוהו, מפני שזה טורח לחטט אחריו, ולחכמים נאמנים עליו ועל החלב.

בקרוב יצא לאור תמצית הש"ס על מסכת מנחות. וכן תמצית מסכת נדרים עם רא"ש ור"ן. וכן תמצית משנה ברורה חלק ג'.

כמו כן ניתן להשיג תמצית הש"ס א' (ברכות וסדר מועד). תמצית הש"ס ב' (נשים). תמצית הש"ס ג' (סדר נזיקין). (ניתן להשיג גם על כל מסכת בנפרד). וכן תמצית גפ"ת על מסכתות פסחים יבמות גיטין ב"מ וב"ב. תמצית תנ"ך, תמצית משנה ברורה חלקים א' ב', ותמצית ספרי מוסר, ותמצית ספרי חפץ חיים.

לפרטים - 0527692282.

לתשומת לב- תרומות נצרכות, ויתקבלו בברכה. אפשרות להנצחה.

לפרטים- 052-7692282.

ניתן לתרום בעמדות- נדרים פלוס, עבור "תמצית". או בקהילות דרך בית הכנסת "אהל תורה" ברכפלד. או ב"נדרים פון" 03-7630543. קופה 1450.

לרפואת רוחמת בת גיטל ולרפואת מרים בת פראדל

לפרטים והערות נא להתקשר ל-052-7692282.

בין השעות 14:15 - 13:45, או 19:50 - 19:20.

ניתן לקבל את הגלינות בנקודות ההפצה.

או במייל- A0527692282@gmail.com

ניתן להשיג גליון חודשי על דף היומי או על "קנין חכמה".

ניתן לקבל גליון שבועי על דף היומי ומ"ב וקנין חכמה

במייל 9518470@gmail.com

נקודות הפצה ברחבי הארץ: לפרטים ולפתיחת נקודות נוספות - 052-7692282.

ירושלים - ישיבת מיר (בית שלום, ארון קלטות "ובלכתך בדרך") 0527692282.

"מרכז הסת"ם" יחזקאל 1 ככר השבת. נוה יעקב- אשר גולק 8/2 077-7979554.

דברי חיים 12 (פלמן) 02-6259923. רמות פולין 66 דירה 28 02-5879786.

רמות ג' תאודור לביא 12 (רייכמן) 052-7147249. פרחי 10 (חיין) 02-5401420.

רמת שלמה (הרב טרוביץ) ביהכ"נ חזו"א. "כתר מלוכה רח' בית ישראל 1 053-3117762.

מנחת יצחק 3 (טויב) 0533117762. -חדש- סנהדריה המורחבת 104 כניסה ג' (פרלשטיין) 0504140615.

גבעת שאול - קהתי 1 בכניסה לבנין ליד הת.ד. בית וגן- רח' משולם ראט 1 (קרפל) 02-6424736.

בני ברק- מרצבן, מלצר 24 03-5790989. מרכז הסת"ם רחוב זכריה 3. יוספי קיבוץ גלויות 9.

מנקין, בורוכוב 3 03-5780281. קלרמן, רבי עקיבא 9. 054-8439903. כהן, יגאל אלון 8/27 054-8444006.

ציקינבסקי זונפלד 20 03-6769572. נאה, רבי מאיר 3, רמת אהרן. 052-7144066.

רוטנר סוקולוב 39 052-7662047. פקשר עזרא א' 33 מול ביכ"נ אגו"י [מוהר"ג גשטטרנר] 03-6746990.

מודיעין עילית- ר"ע 6/30 052-7692282. אבני נזר 30/2 (זידל) 08-9741111.

ריטב"א 26 (רוכלין) 050-4173968. הרב מופתיב'ז 4 (יעקובוביץ). 052-7144090.

כולל עטרת שלמה. אהל תורה (אהבת שלום) רבי יהודה הנשיא 35. "תינוקין רח' ריה"נ 30.

ביתר- פרידמן. קניג 18 058-3207845. המגיד ממעזריטש 27 קומה ג' (שכטר) 052-7684471.

אשדוד- רובע ז' חלפתא 5/2 (וולף) 08-8642821. רובע ח', הרותם 37 (וולף) 053-3148677.

אופקים- (קרייסמן) החיד"א 6/1605 054-8415259. רכסים- כולל נר ישראל (כהן) 052-7183722.

בית שמש- ערבות הנחל 8/8 02-9920565. לוי. רחוב בן איש חי 6/71. 050-4120542.

יונה בן אמיתי 17 דירה 8 (גולדשטיין). 054-8499175.

אלעד- (אדלשטיין) בכולל מדרש אליהו, או ברח' בעלי התוספות 22. 052-7690972. או 03-9337827.

הר יונה- בביהכ"נ המרכזי, 058-3293176. פתח תקוה (ברוכים) רח' אריה בן אליעזר 15/26. 052-7107905.